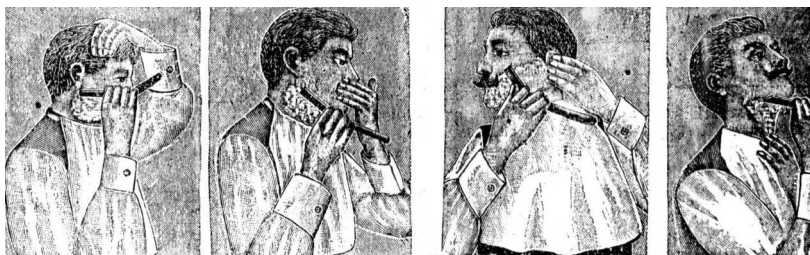

SZEKERES GYULA
MUZSIKÁLVA FENÉS,
vándorborbélyok elfeledett fenési technikája Hajdúböszörményben?

IN MEMORIAM MOLNÁR LÁSZLÓ

A borbélyok borotválási szokásai az utóbbi időben már feledésbe merültek, nem csak az egészségügyi előírások miatt, de a technika fejlődése is új és újabb módszereket követel a borotválkozás területén is. Éppen ezért már csak nagyon kevesen emlékeznek – még a hajdani borbélyok közül is – az egykori *vándorborbélyokra*, kik faluról-falura járva és felkeresték a nagyobb csoportosulásokat (vásárokat, piacokat), hogy hirdethessék mesterségüket.

Manapság már a családi háztartásokban is csak kevesen – legfőképpen még az idősebb emberek – alkalmazzák a *beretvát*, mellyel az arc borotválása valódi művészet volt, amit időbe tellett elsajátítani is. Nem hiába találjuk meg a nagyobb kereskedők hirdeteiben a képes mutatókat, az arc helyes borotválási technikáiról.

Konrad János cs. és kir. udv. szállító hirdetésében megjelent, a borotválkozást segítő rajz

A *vándorborbélyok* – csak úgy, mint a *vándorköszörűsök*, *drótostótok*, stb. – sanyarú kenyérkereső életének és viszontagságos napjaiknak a taglalása nem célja e tanulmánynak, így erről most nem ejtünk szót. De, szólnunk kell, azokról a technikákról és eszközökről, melyeket vándorútjuk során alkalmaztak.

Különösképpen nem kell részleteznünk, hogy ezen vándorló életmódot folytató emberek, milyen praktikákhoz folyamodtak, hogy kiküszöböljék a tevékenységük pillanatnyi minőségéből adódó nehézségeket. A borbélyok tevékenységénél maradva, meg kell említenünk, hogy ezen emberek a felszerelésüket akként válogatták meg, hogy az a lehető legkisebb helyet foglalja el útjuk során, de ugyanakkor tevékenységük végzése közben mégsem szenvedhettek semmiben hiányt.

A következőkben egy olyan – ma már elfeledett – fenési technikáról szólnunk, mely nagy mértékben kapcsolódik a *vándorborbélyok* kifinomult technikáihoz. Nevezetesen, most az úgynevezett *muzsikálva fenés* fortélyait mutatjuk be, természetesen utalva ezen módszer alkalmazási területeire is.

„Muzsikálva fenés”

Molnár László „muzsikálva fenés” közben

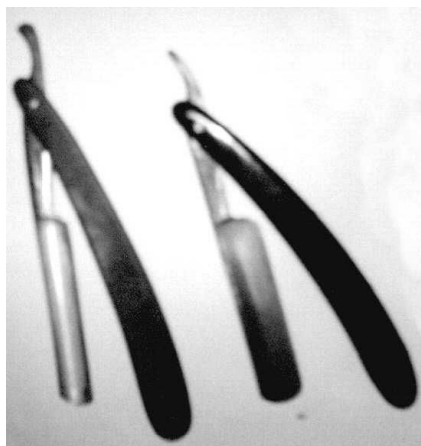
A borotválás – attól függően, hogy milyen körülmények között végezték – mindig más és más technikát követelt. Míg a „műhelyben” való munkavégzéshez adva voltak a megfelelő eszközök, addig a helyszíni borotváláshoz vagy a vándor borbélymesterség során csak az alapvetően szükséges anyagok és eszközök álltak a borbély rendelkezésére. Így eszközkészletét is alapjában kellett korlátoznia az ilyen tevékenységet végző

mesterembereknek. Azon mesterek aki már *olaszcésészét*, *habtálat*, *le mosó tálat* is vittek magukkal nagyon nagy eszközkészlettel jelentek meg a helyszíni borotválásokra. Általánosnak az mondható, hogy az ilyen alkalmi borotválásokra csak a legszükségesebb kellékeket, a *beretvát*, a *Pollát-fát* és a *szappant* vitték magukkal.

A *muzsikálva fenés*¹ lényeges és elmaradhatatlan eszközei a *Pollát-fa*, és a *Pollát rendszerű beretva*. A *muzsikálva fenés* lényegét éppen az adja, hogy főként olyan helyeken alkalmazták – vándorlások vagy helyszíni borotválások során – ahol nem volt lehetőségük arra, hogy letámasszák a *fát* vagy *fenőszíj* sem ált rendelkezésükre.

A *muzsikálva fenés* másik funkciója – a tényleges fenési technikán kívül – a figyelemfelkeltés. A különleges technika nem csak hatásos fenési módszerként vált be, de ezen szokatlan fenési mód az emberek figyelmét is felkeltett a *vándorborbély* tevékenységére.

Az alkalmazott technika nagymértékben meghatározta a használatos eszközök körét is. A *muzsikálva fenést* csak az úgynevezett *Pollát-rendszerű* késekkel tudták alkalmazni.

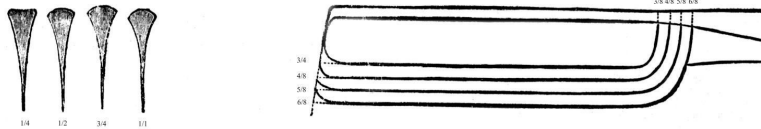
Balról Pollát kés, jobbról olajos kés

kések alkalmazásához nem szükségeltett annyi készlet, mint az *olajosokhoz*, úgymond *önmagát koptatta*, így köszörülni sem kellett olyan sűrűn, mint az *olajos kést*. Ezen tulajdonságainál fogva is alkalmasabb volt a vándorborbély teendőinek ellátásához, mint a szélesebb körben elterjedt *olajos rendszerű kések*.

Ez a fajta borotva speciálisan a vándorborbélyok, illetve a helyszíni borotválók számára lett kialakítva, hiszen köszörülni sem kellett olyan sűrűn, mint az úgynevezett *olajos késeket*. Ezért használták előszeretettel a vándorló borbélyok is. Előnyei mellett azonban meg kell említenünk hátrányát is, miszerint a vele való borotválás nagyobb szaktudást, gyakorlatot igényelt, így a lakosság nem is terjedt el.

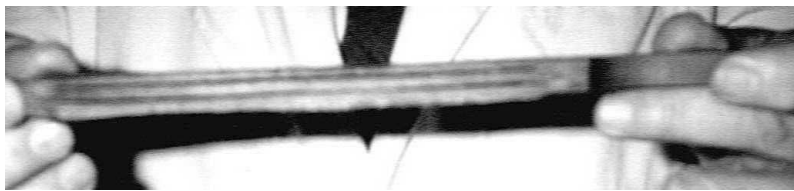
Míg az ún. *olajos kések* szélesek, de vékony élűek voltak, addig az ún. *Pollát kések* vékonylapúak, de vastag élűek voltak. Ezen *Pollát*

¹ A *muzsikálva fenés* technikáját és módszerét *Molnár László* hajdúböszörményi fodrászmester osztotta meg velem, ki még édesapjától sajátította el ezen már elfeledett mesterfogást.

Különböző típusú borotvák köszörülési és szélességi mutatói

Míg az *olajos késeket* mindig kövön fenték, addig ezen *Pollát-késeket* kizárólag *Pollát-fán*. A *Pollát-fát* megrendelésre készítették. Felépítését három részre lehet tagolni, bár funkcióját tekintve csupán két munkafelülettel rendelkezett. Három rétegből állt, a falapok között pár milliméteres hézagokkal, hogy a fenés közben megfelelő rugózást adjon, ezzel is fokozták a fenés tökéletességét, finomságát.

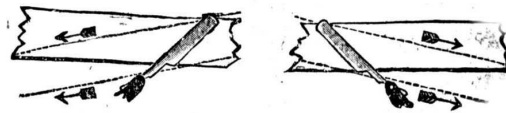
A *Pollát-fa* oldalnézete

A fenő fa egyik oldala hosszirányban rovátkolt, ezt az oldalt nevezik *pasztás oldalnak*, mivel erre az oldalra hordták fel a különböző szemcsézettséggel rendelkező (finom és durva) *élező pasztát*. Ezzel ellentétes oldal szíjjal borított, ezen az oldalon végezték a fenés befejező fázisát, itt adták meg a borotva végső életét.

A hosszirányban rovátkolt oldalon a pasztát egyenlő rétegben vitték fel, ezt követően egy üvegflaska oldalával addig dörzsölték a felületet, míg a pasztát szinte *beleégették* a fa felszínébe. Ez a pasztás oldal adta meg a penge első és egyben durva életét.

A másik bőrrel fedett oldalt pedig juh faggyúval kenték be, amit – hasonlóképpen a pasztázás folyamatához – teljesen bedörzsöltek. A bőr először felkaparták, a régi faggyút felújították, majd az újból felkent faggyút egy

üveg oldalával dörzsölve *beleégették* a bőrbe. Ezt a folyamatot addig végezték, ameddig a bőr fel nem melegedett. Ez a faggyú aztán a későbbiekben puhán tartotta bőrt.

A borotva útja muzsikálva fenés közben

A *muzsikálva fenés* alapvető technikája abban állt, hogy a *Pollát-fa* – fogó nélküli – végét vállukhoz támasztva, a *beretvát* a válluk irányába haladva, a fán keresztirányba kifelé tolták.

A *Pollát-fa* végéhez érve a borotván egy fél fordulatot téve megismételték a mozgulatot az előző mozgással megegyező vonalban, de ellentétes irányba.

A fenésnél, mindig a *beretva foka jár elől*. Egyszer *fára tették*, utána csak *szíjazni* kellett, így két-három borotválást is kibírt az ilyen módon megélezett borotva.

Az ilyen és hasonló mesterfogások – a mesterekkel együtt – lassan a feledés homályába vesznek, már csak elvétve lehet találni olyan mester embert, aki még emlékszik a hajdani, de már letűnt korok és mesterségek csinjára-binjára. Ezért tartom itt illendőnek megköszönni *Molnár László* fodrázmesternek azt, hogy egy ma már elfeledettnek hitt mesterfogást mentett meg az utókor számára, azzal, hogy megőrizte apáink, nagyapáink és legfőképpen saját őseinek technikáit.